LAKIVALIOKUNNALLE

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ (HE 110/2020 VP) EDUSKUNNALLE LAEIKSI OIKEUSHALLINNON VALTAKUNNALLISESTA TIETOVARANNOSTA, VIRANOMAISTEN TOIMINNAN JULKISUUDESTA ANNETUN LAIN 24 §:N MUUTTAMISESTA JA OIKEUSREKISTERIKESKUKSESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Viite: Lausuntopyyntö 3.9.2020

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä Asianajajaliitto) kiittää mahdollisuudesta lausua Eduskunnan lakivaliokunnalle otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä.

Suomen Asianajajaliitto ehdotti hallituksen esityksen luonnoksesta antamassaan lausunnossa (liite), että oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annettuun lakiin tehtäisiin asianajajakunnan tiedonsaantioikeutta koskeva lisäys ja tiedonsaantioikeuden laajuutta tarkasteltaisiin asianajajakunnan asema ja asianajajan salassapitovelvollisuus huomioiden.

Lainsäädäntöhankkeen esivalmistelussa ei ole arvioitu asianajajien tiedonsaantioikeutta, eikä sen arviointi olisi oikeusministeriön arvion mukaan ollut myöhemminkään lainsäädäntövaiheessa mahdollista ilman, että se merkittävästi viivästyttäisi esityksessä ehdotettujen muutosten käsittelyä. Tästä syystä asianajajien tiedonsaantioikeuden arviointi jätettiin tehtäväksi sopivassa yhteydessä myöhemmin. Asianajajaliitto huomauttaa, että oikeusjärjestelmän toimivuuden ja oikeusvaltioperiaatteen takia asianajajien tiedonsaanti on tärkeää eikä tätä tiedonsaantioikeutta tulisi sivuuttaa vain teknisistä syistä.

Asianajajakunnalla on oikeusvaltiossa keskeinen osa oikeusjärjestyksen ja oikeudenhoidon toteuttamisessa ja kehittämisessä sekä riitojen välttämisessä ja niiden ratkaisemisessa. Asianajajan hoitaessa asiakkaansa toimeksiantoa hänellä saattaa olla tarve saada laajempikin kuva tuomioistuinten ja viranomaisten käsittelyssä olevista ja olleista asioista, esimerkiksi asiakkaansa eri tuomioistuimissa vireillä olevien asioiden käsittelemiseksi yhdessä. Tällainen tarve saattaa olla käsillä esimerkiksi tilanteessa, jossa asiakkaan tulisi saada rikoksista yhteinen rangaistus.

Oikeusjärjestelmän toimivuuden toteutumiseksi asianajajilla tulisi olla vähintään samat oikeudet oikeushallinnon valtakunnallisessa tietojärjestelmässä oleviin tietoihin kuin journalistisessa tarkoituksessa hankittaviin tietoihin.

Muilta osin, kuten asianajajien oikeudesta tarkastella tietoja oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi ja asianajajan mahdollisuudesta ajaa asiakkaansa asiassa oikeuskäytännön mukaista lopputulosta, Asianajajaliitto viittaa aiemmin annettuun lausuntoon.

PL 194, FI-00101 Helsinki
PB 174, FI-00101 Helsingfors
Simonkatu 12 B, FI-00100 Helsinki
Simonsgatan 12 B, FI-00100 Helsingfors
puh. +358 (0)9 6866 120
info@asianajajaliitto.fi
info@advokatforbundet.fi
asianajajaliitto.fi
advokatbundet.fi

Helsingissä 17. syyskuuta 2020

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Hanna Räihä-Mäntyharju
Suomen Asianajajaliiton puheenjohtaja, asianajaja

LAATI

Asianajaja Niko Jakobsson

LIITE: Oikeusministeriölle toimitettu lausunto asiassa VN/3437/2019

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu teknologia, viestintä ja tietosuoja -asiantuntijaryhmässä.

OIKEUSMINISTERIÖLLE

LAUSUNTO OIKEUSHALLINNON VALTAKUNNALLISESTA TIETOJÄRJESTELMÄSTÄ ANNETUN LAIN MUUTTAMISTA KOSKEVASTA TYÖRYHMÄMIETINNÖSTÄ

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/3437/2019

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä Asianajajaliitto) kiittää mahdollisuudesta lausua oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamista koskevasta työryhmämietinnöstä.

Asianajajaliitto esittää, että lakiin tehtäisiin asianajajakunnan tiedonsaantioikeutta koskeva lisäys ja tiedonsaantioikeuden laajuutta tarkasteltaisiin asianajajakunnan asema ja asianajajan salassapitovelvollisuus huomioiden.

1 ASIANAJAJAN ROOLI OSANA OIKEUSVALTIOTA EDELLYTTÄÄ TIETOJENSAANTIOIKEUTTA ASIAKKAAN ASIASSA

Asianajajakunnalla on oikeusvaltiossa keskeinen osa oikeusjärjestyksen ja oikeudenhoidon toteuttamisessa ja kehittämisessä sekä riitojen välttämisessä ja niiden ratkaisemisessa.

Asianajajan hoitaessa asiakkaansa toimeksiantoa hänellä saattaa olla tarve saada laajempikin kuva tuomioistuinten ja viranomaisten käsittelyssä olevista ja olleista asioista, esimerkiksi asiakkaansa eri tuomioistuimissa vireillä olevien asioiden käsittelemiseksi yhdessä. Tällainen tarve saattaa olla käsillä esimerkiksi tilanteessa, jossa asiakkaan tulisi saada rikoksista yhteinen rangaistus.

Edellä mainitun tiedonsaantioikeuden toteutumiseksi asianajajilla tulisi olla vähintään samat oikeudet oikeushallinnon valtakunnallisessa tietojärjestelmässä oleviin tietoihin, kuin journalistisessa tarkoituksessa hankittaviin tietoihin.

Lisäksi tulisi arvioida, voisiko asianajajilla olla laajempi pääsy myös tuomioistuinten päätös- ja ratkaisutietoihin sekä ratkaisuasiakirjoihin eli tuomiolauselmiin, tuomioihin ja päätöksiin lainkäytön yhdenmukaisuuden kehittämiseksi.

2 ASIANAJAJAN TIEDONSAANTIOIKEUS EDELLYTTÄÄ HENKILÖN NIMEN TAI MUUN TUNNISTETIEDON KÄYTTÖÄ

Työryhmämietinnössä on todettu esimerkiksi, että tietojärjestelmälain yhtenä keskeisenä tarkoituksena on ollut edistää tiedotusvälineiden mahdollisuuksia saada tietoja tuomioistuimien ja syyttäjän käsittelemistä asioista mahdollisimman asianmukaisella tavalla (työryhmämietinnön s. 26).

Asianajajatoimeksiantojen hoitamiseksi ja asianajopalvelua käyttävän tahon oikeuksien ja velvollisuuksien selvittämiseksi asianajajilla tulisi olla oikeushallinnon valtakunnallisessa tietovarannossa säilytettäviin tietoihin vähintään samanlainen pääsy kuin journalistisessa tarkoituksessa. Esimerkiksi tietojen hakuperusteena tulisi voida käyttää asianajajan hankkiessa asiakastaan koskevia tietoja myös henkilön nimeä tai muuta tunnistetietoa (työryhmämietinnön s. 33, 16 §:n perustelut).

3 ASIANAJAN ON SAATAVA TIETOA OIKEUSKÄYTÄNNÖSTÄ

Työryhmämietinnön mukaan tuomioistuimilla tulisi jo kansalaisten yhdenvertaisuuden turvaamiseksi olla mahdollisuus myös itse tosiasiallisesti seurata keskitetystä tietovarannosta nykyistä helpommin oikeuskäytännön yhtenäisyyttä muutoinkin kuin muutoksenhaun tai tieteellisten tutkimusten kautta (työryhmämietinnön s. 21)

Kuten myös tuomioistuimille, asianajajille on tärkeää oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistaminen ja asianajajankaan mahdollisuus ajaa asiakkaansa asiassa oikeuskäytännön mukaista lopputulosta. Tämän takia esityksessä tuomioistuimia koskeva 12 §:n katseluoikeus tulisi laajentaa koskemaan myös asianajajia.

Työryhmämietinnössä on todettu, että oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistaminen helpottuisi ja yhdenvertaisuus oikeuskäsittelyissä lisääntyisi, jos tuomioistuimilla olisi katseluoikeus ratkaisu- ja päätöstietoihin sekä -asiakirjoihin (s. 21). Asianajajien osalta tämä tulisi toteutua vähintään julkisissa asiaryhmissä sekä mahdollisuuksien mukaan myös salassa pidettävissä asioissa julkisten selosteiden ja tuomiolauselmien osalta. Tämä ei koskisi muita oikeudenkäyntiasiakirjoja. Asianajajilla ei tulisi olla pääsyä asiakirjoihin myöskään ennen niiden julkiseksi tulemista.

AIPA ja HAIPA järjestelmiin on mahdollista rakentaa katseluyhteys, joka edellyttää tietojen käyttötarkoituksen selvittämistä (työryhmämietinnön s. 21). Tällainen käyttötarkoituksen selvittäminen voisi koskea myös laajaa katseluoikeutta käyttävää asianajajaa.

4 ASIANAJAJAN SALASSAPITOVELVOLLISUUS TULEE HUOMIOIDA ARVIOIDESSA TIETOJEN LUOVUTTAMISTA

Asianajajilla, toisin kuin toimittajilla, on lakiin perustuva salassapitovelvollisuus (asianajajista annettu laki 5 c §). Tämä huomioiden asianajajalla voisi olla mahdollisuus pyytää ja saada asiakastaan koskevia tietoja myös keskitetystä tietojärjestelmästä ilman että tällainen pyyntö voisi vaarantaa tietojen kohteena olevan henkilön yksityisyydensuojaa tai liikesalaisuutta. Tällä samalla perusteella järjestelmän käyttöä voisi laajentaa asianajajien tiedonsaantioikeuden osalta myös ratkaisu- ja päätöstietoihin. Tämä olisi teknisesti mahdollista toteuttaa myös muu julkisuuslainsäädäntö huomioiden.

Helsingissä 27. maaliskuuta 2020

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Jarkko Ruohola
Suomen Asianajajaliiton puheenjohtaja, asianajaja

LAATI
Asianajaja Niko Jakobsson

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu perheoikeuden asiantuntijaryhmässä.

Kaikki asiaa koskevat lausunnot ovat luettavissa oikeusministeriön lausuntopalvelu.fi-sivustolla
https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=77cd1d35-9c52-48e2-9f5a-e13fba4f183d